Тетяна Зевченко

ОСВІТА У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОЇ СТРАТЕГІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Сучасний світ переживає серйозну кризу в багатьох галузях людської діяльності, що пов'язано не тільки з розпадом держав та супердержав, шаленими темпами науково-технічного прогресу, екологічними катастрофами, зміною парадигм суспільного буття, а й із значними змінами в освітніх стратегіях усіх країн світу, особливо європейських.

Початок та кінець 90-х років у Європі характеризувався значною зміною освітньої політики та рядом вагомих реформ у галузі освіти. Після розпаду Радянського Союзу та відокремлення від його освітньої політики країн Східної Європи визначилась чітка тенденція інтеграції більшості освітніх систем у загальноєвропейський освітній простір. Результатом такої інтеграції стало не лише створення нових типів шкіл там, де їх ще не існувало, застосування передових інформаційних та педагогічних технологій, а й перегляд та оновлення змісту освіти та виховання у загальноосвітній школі.

Модернізація школи є одним із першочергових завдань для України. Сучасне суспільство потребує такого якісного рівня загальноосвітньої та професійної підготовки молодого покоління, який би забезпечував конкурентоспроможність національної економіки у контексті європейських і світових інтеграційних процесів. Це зумовлює важливість дослідження позитивного зарубіжного досвіду, передусім досягнень Європейського Союзу.

Розвиток шкільної освіти у зарубіжжі досліджує багато вітчизняних науковців. Серед основних проблем, що за останній період стали предметом наукового аналізу, потрібно відзначити такі, як реформування змісту базової освіти у країнах Західної Європи (Г. Єгоров, Н. Лавриченко, Б. Мельниченко), компетентність у зарубіжній школі (О. Овчарук), організація середньої освіти у США на сучасному етапі (М. Красовицький), навчання іноземним мовам у країнах Західної Європи (О. Першукова), мистецька освіта у Франції (Л. Волинець), оцінювання навчальних досягнень учнів у зарубіжжі (І. Іванюк) та інші.

Дослідження освітнього сектора Великої Британії як провідної країни ЄС вбачається актуальним з огляду на проголошений Україною принцип євроінтеграції. Завдання забезпечення освіти високої якості та рівних можливостей для всіх громадян в отриманні освітніх послуг є першочерговим для Великої Британії. Уряд Т. Блера проводить політику виведення британської освіти на перші місця у світових рейтингах.

Зміст освіти як педагогічно адаптований соціальний досвід базується на таких фундаментальних принципах, як учень, суспільство і структурований зміст навчального предмета. Він вибудовується сьогодні для задоволення як індивідуальних, так і соціальних вимог. Розвиток змісту освіти школи у Великій Британії є логічним в умовах зміни цивілізаційної парадигми від індустріального суспільства до інформаційного. Основним інструментом розв'язання цієї проблеми на сучасному етапі стає компетентнісно орієнтований підхід, який відкриває можливості поєднати когнітивну та вміннєву складові змісту освіти.

Крім поступового переходу на компетентнісно орієнтовані засади, іншою новітньою тенденцією стає стандартизація змісту освіти. Йдеться про запровадження освітніх стандартів (базового компонента чи спільного ядра), що розуміється як знання, навички та цінності, які завдяки своїй фундаментальній важливості для особи і суспільства повинні надаватися усім учням протягом навчання у школі [1, 1102-1103]. Запровадження національного стандарту освіти як обов'язкового мінімуму знань і вмінь, яким повинні оволодіти учні, характеризує нині Велику Британію як країну з децентралізованою системою управління. До предметів національного стандарту (National Curriculum) у Великій Британії входять три базових предмети (мова, математика і природознавство), що є обов'язковими для всіх учнів віком від 5 до 16 років, та сім основних предметів (технологія, історія, географія, музика, мистецтво, фізична культура та сучасна іноземна мова), які учні вивчають у початковій та основній школі до 14-річного віку.

Завдяки оновленню змісту традиційних дисциплін, уведенню нових та інтегрованих курсів зміст освіти розвивається у напрямі гуманізації та гуманітаризації; збагачення та осучаснення; оптимізації пропорцій між гуманітарною та природничо-математичною складовою змісту; адаптації до нових умов та потреб (полікультурного та поліетнічного суспільства).

Зміст освіти на етапі старшої школи також перебуває під впливом трансформаційних процесів суспільства й загальних тенденцій розвитку змісту. Запровадженню компетентнісно орієнтованого підходу в цій ланці

освіти сприяє основний принцип побудови старшої школи – профільна диференціація, що передбачає професійно зорієнтоване вивчення циклу предметів. Усі пропоновані старшою школою профілі зводяться до двох основних напрямів – академічного (відкриває шлях до здобуття вищої освіти) та професійно-технічного (передбачає можливість набуття професійної кваліфікації для виходу на ринок праці). У 90-х роках Велика Британія запровадила систему кваліфікацій, що включає як академічні, так і професійні. Загальні національні професійні кваліфікації для молоді 14-19 років є не вимірником вузьких умінь для праці на конкретному робочому місці, а свідченням оволодіння базою професійно орієнтованих навичок та знань для входження у світ праці чи до системи вищої освіти.

Крім професійної складової, зміст освіти на етапі старшої школи включає компонент, що складається з предметів на вибір (академічних або вузькоспеціалізованих). У Великій Британії спостерігається також тенденція розвитку модульних програм навчання, що дають змогу учням обирати комбінації предметів на різних рівнях. Наприклад, хоч усі учні повинні вивчати рідну мову і математику, зміст і обсяг знань предмета можуть варіюватися відповідно до спеціалізації та здібностей учнів.

Виховання у сучасній школі – процес досить суперечливий: з одного боку, в ній зберігаються традиції авторитарного виховання, з іншого – поширюються тенденції, пов’язані з розвитком самостійності, гуманності й культури особистості. На противагу педагогічному авторитаризму розвиваються тенденції гуманістичного виховання: зростає прагнення забезпечити комфортну психологічну атмосферу, коли заохочуються успіхи дітей, їхня пізнавальна й творча активність, нахили та інтереси. Усе більшої популярності набуває виховання, засноване на співпраці вчителя й учня, коли школяр стає повноправним учасником педагогічного процесу, між ним і педагогом виникають довірливі невимушені стосунки, здійснюється спільна діяльність учнів, учителів та батьків.

Традиційна сфера виховання – виховання у процесі навчання. Навчальні програми у школах Великої Британії неодмінно передбачають виконання завдань морального, інтелектуального, фізичного, трудового виховання учнів.

Значна увага приділяється вихованню політичної культури (громадянському вихованню). У 2000 році у британській школі запроваджено спеціальний предмет, мета якого – сприяти вихованню громадянина (Citizenship Education).

Моральне виховання у британській педагогіці – основа формування характеру. Своє місце у моральному вихованні посідає і релігія, загальнолюдські ідеали, закладені у ній. Щоденний акт богослужіння є обов'язковим для школярів, крім випадків, коли батьки проти. Крім того, предмет «Religious Education» (релігійне виховання) є в числі обов'язкових у школах.

Характерна риса британської школи – велика увага, яка приділяється фізичному вихованню як основі гармонійного виховання особистості, адже лише фізично здорова і досконала людина може бути розумною та мати високі моральні й естетичні якості.

Трудове навчання є обов'язковим у початковій школі (перших трьох класах середньої школи Великої Британії). Починаючи з четвертого класу середньої школи, цей предмет обирає лише частина дітей – «практично орієнтовані» учні. Програми диференційовані для різних учнів, є спрямованість на врахування їхніх інтересів та перспектив розвитку. Поєднані різні види організації роботи.

Реформування національної системи освіти і виховання Великої Британії, яке розпочалося з 1988 року, втілило у собі тенденції нової політики уряду в галузі освіти. Основні напрями реформи – курс на загальнонаціональний зміст освіти та зміна системи управління. Кількісний і якісний склад документів, ухвалених урядом за останні роки, ілюструє надзвичайну увагу уряду до освіти [2]. Але слід зазначити, що реформаційні процеси у системі освіти Великої Британії, як і інших країн, характеризуються й певними недоліками у політичному, структурному, культурному та людському вимірах, які спричиняють відсутність значущих результатів реформ [3].

Освітня реформа є дуже складним і багатовимірним процесом змін, у якому кожна національна освітня система проходить свій неповторний шлях. Досвід інших країн у цій сфері повинен допомогти освітнім політикам, теоретикам і практикам глибше осмислити власні помилки і здобутки.

Сучасними тенденціями виховання й освіти в розвинених країнах світу є:

1 розвиток духовних сил, здібностей та вмінь, завдяки яким громадяни єдиної Європи зможуть долати життєві перешкоди;
2 формування громадянської відповідальності;
3 забезпечення можливостей для особистісного й професійного

зростання з метою самореалізації;

4 опанування засобів, потрібних для досягнення інтелектуальної й моральної волі, особистої автономії;

5 створення для саморозвитку творчої індивідуальності й розкриття духовного потенціалу [4].

Отже, сучасна освіта Великої Британії розвивається у контексті освітньої стратегії ЄС, яка спрямована на підготовку висококваліфікованих кадрів у країнах-членах з урахуванням їхньої національної культури, соціальних потреб та економічних можливостей. Освіта Британії модернізується відповідно до нових запитів суспільства, пов'язаних з потребою посилення національної економіки й підняття рейтингу країни на світовій арені.

Врахування напрямків розвитку освітньої стратегії у Великій Британії у контексті освітньої політики ЄС сприятиме підвищенню якісного рівня освіти молоді в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Tyler R., Van Bruggen J. Core Curriculum / The International Encyclopedia of Education. Second Edition. – Oxford, New York, Tokyo: Pergamon Press, 1994.
2. Локшина О.І. Стратегія модернізації освіти молоді у Великій Британії // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 3. – С. 112-119.
3. Сбруєва А. Недоліки сучасних освітніх реформ // Шлях освіти. – 2005. – № 2. – С. 16-20.
4. Алексєєва О.В. Сучасні тенденції виховання та освіти в розвинених країнах світу // Педагогіка і психологія. – 2004. – № 3. – С. 119-124.